

Referanser: KM 10/15, KM 10/18, KR 50/19, KR 42/20, KR 15/21

Arkivsak: 20/02131-24

Opplysningsvesenets fond - drøfting

Sammendrag

Spørsmålet om Opplysningsvesenets fond (Ovf) har vært behandlet i Kirkemøte og Kirkeråd, saken er forberedt av Barne- og familiedepartementet og er behandlet i Regjering og Storting. Denne saken gir en oppsummering av tidligere behandlinger i disse organene, en status for arbeidet nå, og litt om hvilke spørsmål og oppgaver som må løses fremover.

Kirkemøtet bør også orienteres om status og fremdrift på området.

Forslag til vedtak

1. Kirkerådet har drøftet saken om Opplysningsvesenets fond.
2. Når delingsprosjektet er gjennomført ber Kirkerådet om at det fremmes en sak i september 2021 som legger til rette for at Kirkerådet kan ivareta eiendomsforvaltning.
3. Når delingsprosjektet er gjennomført, tentativt 1. juli 2021, gis Kirkerådets arbeidsutvalg fullmakt til å godkjenne forhandlingsresultatet, jf vedtak i KR sak 50/19, pkt 2, før regjeringsbehandling av saken.
4. Kirkerådet ber om at det lages en orienteringssak til Kirkemøtet om status og fremdrift.

Saksorientering

Det blir gitt en redegjørelse for tidligere behandlinger i Kirkemøtet, Kirkerådet, departement og på Stortinget.

Kirkemøtet 2015

Vedtak KM 10/15 Staten og Den norske kirke – et tydelig skille. Forslag til endringer i kirkeloven til behandling i Kirkemøtet 2015 (utdrag):

Til kapittel 15. Økonomiske og administrative konsekvenser

Kirkemøtet støtter at Opplysningsvesenets fonds bidrag til Den norske kirke blir overført til Kirkemøtets disposisjon. Kirkemøtet viser til Kirkemøtets uttalelse fra 2006: «Kirkemøtet betrakter Opplysningsvesenets fond som et kirkelig fond som overføres til Den norske kirke» (sak KM 08/06). Kirkemøtet deler likevel departementets vurdering av at det ikke er nødvendig og heller ikke hensiktsmessig, å ta følgene av dette nå.

Kirkemøtet støtter også at Den norske kirkes landsfond avvikles som et statlig styrt fond og at kapitalen tilføres det nye rettssubjektet.

Kirkemøtet understreker at det ved utskillingen av kirken fra staten vil være behov for å tilføre Den norske kirke en større ubundet egenkapital, for å sikre en forsvarlig drift av virksomheten.

Kirkemøtet 2018

Vedtak KM 10/18 Forslag til ny lov om tros- og livssynssamfunn (trossamfunnsloven) - uttalelse fra Kirkemøtet (utdrag)

4.1 Opplysningsvesenets fond

Departementet bebuder en egen stortingsmelding om Opplysningsvesenets fond, der ett blant flere sentrale drøftingstema vil være «om Den norske kirke bør få overført alle fondets verdier eller om fondets eiendommer bør fordeles mellom staten og Den norske kirke». I samband med utarbeidingen av meldingen skriver departementet at det vil «ha nær kontakt med og innhente synspunkter fra ulike instanser, deriblant Den norske kirke». Som departementet er kjent med har både Kirkemøtet, Kirkerådet, Bispemøtet og andre kirkelige instanser ved enhver leilighet fremholdt at fondet ikke tilhører staten, men Den norske kirke. Uaktet dette mener Kirkemøtet at det fremtidige eierforhold må finne sin løsning gjennom politiske drøftelser. Disse drøftelser må bygge på mer nyanserte rettslige betraktninger enn de Lovavdelingen har frembudt i sine uttalelser fra henholdsvis 2000 og 2017.

Overføringer fra Opplysningsvesenets fond til Den norske kirke blir i dag medregnet i reguleringsgrunnlaget for tilskudd til andre tros- og livssynssamfunn. Kirkemøtet betrakter fondets verdier som tilhørende Den norske kirke og er nå som før derfor kritisk til at bidrag fra fondet blir tatt med i grunnlaget for tilskudd til andre tros- og livssynssamfunn.

Regjeringen

Regjeringen la frem Meld.St.29(2018-2019) 21. juni 2019. Kirkemøtet var avholdt i april 2019, så Stortingsmeldingen ble ikke sendt Kirkemøtet på høring.

Stortingets behandling av Meld.St.29 (2018-2019) – Opplysningsvesenets fond Innst. 209 S:

Familie- og kulturkomiteen arbeidet med saken høsten 2019, og gjennomførte en muntlig høring.

Komiteen avga innstilling 24. mars 2020, og saken ble behandlet og vedtatt 14. april 2020, hvor Stortinget traff følgende vedtak:

I

Stortinget ber regjeringen i arbeidet med oppdelingen av Opplysningsvesenets fond ivareta følgende:

1. Staten og kirken skal være likeverdige parter i prosessen som skal avklare hvilke bygninger kirken skal overta, og det legges til grunn at staten kommer til enighet med Den norske kirke om dette.
2. Kirkens verdier skilles ut først, deretter bør staten gjøre egne vurderinger av forvaltning av de verdier som ligger igjen i fondet.
3. Betingelsen for delingen av fondet er at staten øker sin innsats for bevaring av de kulturhistorisk viktige kirkebyggene i et omfang som svarer til de verdiene som staten blir eier av på et bestemt tidspunkt. Når eiendelene i Opplysningsvesenets fond er endelig fordelt mellom staten og kirken, må det gjøres beregning av den reelle verdien. Den reelle verdien skal komme de kulturhistorisk viktige kirkebyggene til gode ved istandsetting og sikring av kirkene. Statens økte innsats for bevaring av kirkene må over tid minst svare til denne verdien (inflasjonsjustert).
4. Statens økte innsats overfor kirkebyggene skal ikke avløse kommunenes økonomiske ansvar for kirkebyggene eller komme til erstatning for andre tiltak eller ordninger som finnes på området.
5. I samråd med kirkelige instanser, antikvariske myndigheter mfl. igangsettes arbeidet med bevaringsprogrammer for ulike kategorier av kulturhistorisk viktige kirkebygg, for eksempel ved å kategorisere kirkebyggene etter alder, verneverdi eller vedlikeholdstilstand.

II

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med sak om fondseiendommene staten overtar etter at Opplysningsvesenets fond er oppdelt. Det bes om at regjeringen belyser spørsmål som angår det statlige fondets formål, dets samfunnsansvar, organisering, vilkår for salg av eiendommer, sikkerhetsspørsmål ved eventuelle salg til utenlandske aktører samt andre forhold som er av betydning for forvaltningen av det gjenværende fondet staten overtar.

III

Stortinget ber regjeringen utarbeide en plan for utbedring av verneverdige kirkebygg.

Meld. St. 29 (2018–2019) – Opplysningsvesenets fond – vedlegges protokollen.

Kirkerådet 2019

Kirkerådsmøte 16. – 17. september 2019:

KR 50/19 Oppfølging av Meld.St.29 (2018-2019) Opplysningsvesenets fond

Vedtak:

1. Direktøren gis mandat til å forhandle frem en løsning for eierskap, fordeling og forvaltning av verdiene i Opplysningsvesenets fond.
2. Forhandlingsresultatet legges frem for Kirkerådet for godkjenning.

Kirkerådet 2020

Kirkerådets møte 4. – 5. juni 2020:

KR 42/20 Oppfølging av stortingsmelding om Opplysningsvesenets fond:

Vedtak:

1. Det etableres et prosjekt i Kirkerådet for å følge opp Stortingsmelding 29 (2018-2019) om Opplysningsvesenets fond.
2. Det engasjeres tilstrekkelig kompetanse til å gjennomføre prosjektet.
3. Innenfor rammen av Stortingsmeldingen er det ønskelig med størst mulig eiendomsmasse overført fra Ovf til Den norske kirke.
4. Kirkerådets kostnader ved prosjektet bør i størst mulig grad kompenseres, og resultatet av planer og kostnadsdekning bør være klarlagt i september 2020.
5. Ved opprettelsen av et kirkebevaringsprogram bør Den norske kirke ha stor innflytelse på utforming av ordningen, og en tydelig rolle i gjennomføringen av programmet.

Barne-og familiedepartementet 2020

I juni 2020 kom oppdragsbeskrivelsen fra Barne-og familiedepartementet til Ovf og Kirkerådet. Det ble deretter opprettet et prosjekt for deling av verdiene i Ovf der henholdsvis Ovf og KR har tre personer hver i forhandlingsutvalget. (Fra KR deltar direktør, ass. direktør og Knut Are Hole fra KA). Tidl. regjeringsadvokat Sven Ole Fagernes ble oppnevnt av departementet som leder av prosessen og prosjektet skal levere sin innstilling til departementet senest 1.juli 2021.

Delingsprosjekt mellom Opplysningsvesenets fond og kirken

Prosjektet gjennomgår nå alle Ovf-eide prestegårder (ca 360), tomtearealer rundt kirkebygg/gravplasser eid av Ovf (ca 240) samt kontorbygg (4), bispeboliger mm som til sammen utgjør den porteføljen som skal deles mellom staten og kirken.

KR har engasjert en prosjektleder for den delen av arbeidet som må skje fra kirkens side. Det er også engasjert ekstern kompetanse og Ovf dekker disse kostnadene.

Den andel som går over til kirken skal Ovf bekoste istandsatt til normalt vedlikeholds nivå og det skal deretter følge med midler for et normalt vedlikehold av eiendommene.

Når dette er gjort, beregnes restverdien av fondet og staten skal bidra med minst denne summen til istandsetting av kulturhistorisk viktige kirkebygg.

Barne- og familiedepartementet har bestemt at delingsprosjektet skal være ferdig 1. juli 2021. På den tiden vil det etter planen foreligge et forhandlingsresultat. Det er en utfordring at det legges opp til regjeringsbehandling og -beslutning antakelig før valget i september. Det vil i tilfellet innebære at det ikke er mulig å legge et forhandlingsresultat frem for Kirkerådet før saken behandles i regjering. For å sikre at ikke hele prosessen stopper opp, foreslås det derfor at arbeidsutvalget gis fullmakt til å godkjenne et forhandlingsresultat. Saken vil av en rekke grunner bli behandlet i Kirkerådet i september 2021, og etter planen oversendes Kirkemøtet etter det.

Forslag til ny lov om Opplysningsvesenets fond

Kirkerådet behandlet i januar 2021 et forslag til høringsuttalelse for forslag til ny lov for Ovf. En slik lov må vedtas før verdiene i fondet kan deles mellom kirke og stat. Den tidligste dato dette kan skje, er 1. jan 2022. Fra 1. jan 2023 går Ovf, etter forslaget, over til å være et rent statlig fond. Fortsatt vil kongen styre fondet og det må holdes sammen som en formuesmasse.

Det er imidlertid fremmet forslag i Stortinget om å fjerne Grunnlovens §116-1 om Ovf. Dette kan skje i kommende Stortingsperiode og dersom dette (ventelig) skjer, vil det ikke lenger være noen sperrer mot å oppløse fondet som en samlet formuesmasse.

Stortingets vedtak i behandlingen av St.Meld. 29 (2018-2019) gjør klart at alle verdier i Ovf skal komme kirken til gode. Enten som eiendommer som blir overført fra Ovf til Den norske kirke, eller som bevilgninger til kirkevedlikehold.

Kirkebevaringsprogram

Departementet har p.t. ikke kommet med nærmere forslag til hvordan ett eller flere kirkebevaringsprogrammer skal forvaltes. Det er sagt at kirken selv må ha en sentral rolle i dette, i samarbeid med statlige vernemyndigheter. Saken har vært ventet lenge og det har vært møter med departement og Riksantikvaren om saken, men Kirkerådet venter fortsatt på konklusjonen. Når Ovf blir et rent statlig fond fra 2023 kan penger fra fondet bevilges til kirkevedlikehold.

Økonomiske/administrative konsekvenser

Saken har store økonomiske og administrative konsekvenser. Det må bygges opp kapasitet og kompetanse til å ivareta eiendomsforvaltning av mellom 100 og 200 eiendommer. Dette medfører både en mulighet og et ansvar. Samtidig innebærer denne prosessen at det settes av store ressurser til et kirkevedlikeholdsprogram, som vil komme Den norske kirke til gode i mange år fremover. I løpet av de kommende året vil mange av premissene i denne saken bli klarere enn de er nå.